Asiantuntijakuuleminen 29.5.2024

Valtiovarainvaliokunta verojaosto

Kirjallinen lausunto hallituksen esityksestä arvonlisäverolain ja oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetun lain 39 §:n muuttamisesta

HE 50/2024 vp
Esityksen tarkoituksena on panna täytäntöön ns. pienyritysdirektiivi (EU) 2020/285, jonka perusteella arvonlisäverovelvollisuuden alarajaan liittyvä huojennus poistuu.

Verottomuuden edellytyksenä otetaan jatkossa huomioon elinkeinonharjoittajan liikevaihto kuluvalta ja edeltävältä kalenterivuodelta. Lisäksi velvollisuus rekisteröityä takautuvasti verovelvolliseksi poistetaan ja jatkossa velvollisuus alkaa vasta alarajan ylittämisajankohdasta lukien.

Lisäksi vähäisen toiminnan verottomuus laajennetaan tiettyihin ulkomaisiin elinkeinonharjoittajiin ja lakeihin tehdään eräitä muita muutoksia.

Mikroyritysten verorasitus kiristyy selvästi

Arvonlisäveron alarajahuojennus on ollut verohelpotus niille alv-rekisteriin kuuluville yrityksille, joiden liikevaihto on alle 30 000 euroa. Alarajahuojennuksen poistuminen ilman arvonlisäverovelvollisuuden alarajan korottamista tai muita tuki-instrumentteja kiristää suoraan näiden pienten yritysten verorasitusta.

Esityksen mukaan näitä yrityksiä on yhteensä noin 80 000, eli erittäin huomattava määrä. Näistä 30 000 yritystä on liikevaihdoltaan 15 000 – 30 000 ja heihin kohdistuu merkittävin haitta. Näissä yrityksissä on runsaasti kasvua tavoittelevia sekä aloittavia mikroyrityksiä.

Yksin- ja mikroyritysten ei ole läheskään aina mahdollista siirtää lisääntyvää veroa täysimääräisenä hintoihin, jolloin se jää yritykselle lopulliseksi kustannukseksi. Verorasitteen kasvu koskee varsinkin sellaisia mikroyrityksiä, joiden arvonlisäverolliset ostot ovat vähäisiä myyntiin nähden. Alarajahuojennuksen poistuminen rasittaakin erityisesti työvoimavaltaisia, palvelualan ja luovien alojen mikroyrityksiä.

Arvonlisäverovelvollisuuden alarajalla on suuri merkitys pienimuotoisen toiminnan lisäksi varsinkin yritystoiminnan alkuvaiheessa. Alaraja, sekä asteittaisesti pienenevä alarajahuojennus, ovat madaltaneet kynnystä yrittäjäksi ryhtymiseen sekä edistäneet pienimpien yritysten kasvumahdollisuuksia.

Nyt arvonlisäverotukseen liittyvät helpotukset yritystoiminnan aloittamiseen ja varsinkin liiketoiminnan laajentamiseen ollaan lopettamassa kokonaan. Tämä tarkoittaa, että mikroyritysten verorasitusta kiristetään ja veropoliittisia kannusteita yrittäjyyteen heikennetään hallitusohjelman kirjausten vastaisesti.

Mikro- ja yksinyrittäjät ry tuo esiin syvän huolensa siitä, että pienimpien yritysten kasvumahdollisuuksia ollaan esityksen myötä heikentämässä. Alarajahuojennuksen poistuminen nostaa merkittävästi kynnystä liiketoiminnan laajentamiseen varsinkin tilanteessa, jossa liikevaihdon nousun pysyvyydestä ei ole varmuutta.

Nykyisin alarajahuojennus kannustaa liikevaihdon lisäämiseen, kun alarajan ylittämisestä huolimatta huojennus leikkaa suurimman verovaikutuksen ja liikevaihdon edelleen noustessa huojennus pienenee

asteittain. Jatkossa kiinteä alaraja ilman huojennusmekanismia kannustaa päinvastoin pitämään liikevaihdon alle 15.000 eurossa. Verottomuuden edellytyksenä olevan liikevaihtorajan ottaminen huomioon aikaisempaa pidemmältä ajalta eli kuluvalta ja edeltävältä kalenterivuodelta nostaa kynnystä liikevaihdon kasvattamiseen vielä lisää.

Samaan aikaan hallituksen suunnitelmissa on yleisen arvonlisäverokannan korottaminen 25,5 prosenttiin, alimman 10 prosentin verokannan korottaminen 14 prosenttiin sekä makeisten ja suklaan verokannan korottaminen 14 prosentista 25,5 prosenttiin. Myös muita verokantojen muutoksia on vireillä.

Vaikka nämä muutokset onkin pilkottu erillisiin hankkeisiin ja tulossa oleviin hallituksen esityksiin, on nekin ehdottomasti syytä nostaa esiin alarajahuojennuksen poistumisen yritysvaikutuksia arvioitaessa, koska niillä on samat vaikutukset niihin mikroyrityksiin, jotka eivät pysty siirtämään lisääntyvää veroa täysimääräisenä hintoihin. Verokantojen korottaminen kiristää näiden yritysten verotusta lisää ja siksi arvonlisäverovelvollisuuden alarajan korottaminen on nyt entistäkin tärkeämpää.

Verovelvollisuuden alaraja ja pienituloinen yrittäjätoiminta

Verovelvollisuuden alkaminen vasta alarajan ylittämisajankohdasta lukien on Mikro- ja yksinyrittäjät ry:n mielestä sinällään kannatettava uudistus, ja korjaa nykyisessä laissa olleen epäkohdan, jossa verovelvollisuus on tullut takautuvasti tilikauden alusta alkaen, rajan ylittyessä hiukankin. Tämän epäkohdan korjaaminen ei kuitenkaan kompensoi itse alarajahuojennuksen poistumista, ja nyt alarajan ylittyminen merkitsee samalla myös seuraavan kalenterivuoden verovapauden menettämistä, mikä ei kannusta kasvuun.

Verovelvollisuuden alarajan tarkoituksena ei esityksen mukaan ole ollut vapauttaa verosta varsinaista ammatti- tai liiketoimintaa, vaan rajata verotuksen ulkopuolelle lähinnä harrastusluonteinen toiminta. Nykypäivän muuttunutta työelämää ja monimuotoista yrittäjyyttä, jossa ihmiset liikkuvat eri työsuhteiden ja yrittäjyyden muotojen välillä ja usein yhdistellen, ei esityksessä kuitenkaan ole otettu huomioon.

Pienituloinen yrittäjätoiminta on arkipäivää kymmenille tuhansille yrittäjille, ja usein ainoa vaihtoehto työttömyydelle tai sosiaaliturvalle. Erityisesti yksinyrittäjien tulotaso jää huomattavasti jälkeen palkansaajista. Yksinyrittäjien mediaaniansainta on alle 2 000 €/kk bruttona ja neljännes yksinyrittäjistä kuuluu alimpaan tulodesiiliin (Tilastokeskus 2021).

Hallitusohjelman tavoitteena on edistää palkkatyön ja yrittäjämuotoisen työn yhteensovittamista, sekä tunnistaa yrittäjyyden uusia muotoja ja niiden haasteita. Aloittavien yritysten sekä jokaisen osa-aikaisen tai sivutoimisen yrittäjänkin toiminta- ja erityisesti kasvumahdollisuuksien turvaaminen on erittäin tärkeää, myös velkaantuvan julkisen talouden suunnan kääntämiseksi.

Näiden seikkojen vuoksi arvonlisäveron alaraja koskettaa paljon muutakin kuin vain harrastustoimintaa eikä tätä ole esityksessä pohdittu riittävästi. Kasvuun ja yrittäjien määrän lisääntymiseen tulee kaikin erilaisin keinoin kannustaa, eikä suinkaan vähentää kannustimia verotuksellisilla ratkaisuilla.

Budjettivaikutukset ja epärealistinen laskennallinen verotuotto

Esityksessä ei ole laskettu tai tuotu esiin, millä alarajatasolla huojennuksen poistuminen tapahtuisi veroneutraalisti. Kuitenkin alarajan nostaminen 30 000 euroon lisäisi esityksen mukaan verotuottoa vielä noin 35 miljoonaa euroa vuodessa.

Päivitetyssä hallituksen esityksessä otettiin huomioon, että alarajahuojennus on yritykselle verotettavaa tuloa. Huojennuksen poistuminen kavensi siten verotuottoa enemmän, kuin alun perin valmistelussa oli

laskettu. Tavoiteltu verotuoton laskennallinen lisäys alarajahuojennuksen poistumisella jää nyt esityksen mukaan 59 miljoonaan euroon.

Tämä tuotto jää yksiselitteisesti kaikkein pienimpien yritysten maksettavaksi, mitä ei voi pitää oikeudenmukaisena ratkaisuna.

Esityksen vaikuttavuusarvioinnit ovat edelleen jääneet pintapuolisiksi. Alarajahuojennuksen poistuminen nähdään vain arvonlisäveron tuottoa lisäävänä, ottamatta riittävästi huomioon kasvavan verorasituksen ja vaikutuksia yritystoimintaan jo muutenkin haastavassa ja epävarmassa toimintaympäristössä.

Selvittämättä on jäänyt arvio alarajahuojennuksen poistumisen takia lopettavien yritysten määrästä, tai arvio siitä, kuinka moni yrittäjä joutuu toiminnan lopettamisen tai tulojen alentumisen vuoksi mahdollisesti jättäytymään kokonaan tai osittain sosiaaliturvan varaan.
Monelle aloittavalle yritykselle, sekä taantumassa kannattavuusrajalla kamppailevalle mikro-, yksin- ja pienyritykselle, huojennuksen poistuminen ja samaan aikaan hallituksen suunnitelmissa olevien arvonlisäverokantojen korottaminen yhdessä yrittäjän eläkemaksujen nousun ja sosiaalietuuksien heikentämisen kanssa voivat suurella todennäköisyydellä johtaa yritystoiminnan lopettamiseen.

Huojennuksen poistumisella on näin paljon ennakoitua suurempi kokonaisvaikutus valtion budjettiin, sekä myös työllisyyteen, sillä jokainen yksinyrittäjäkin työllistää itsensä.

Yhden työttömän kokonaiskustannukset (Valtioneuvoston julkaisu 2019) oli vuonna 2016 noin 15 500 eur/ vuosi. Tämän perusteella vain noin 3800 lopettavaa sekä työmarkkinatuelle ja muun sosiaaliturvan varaan siirtyvää yrittäjää maksaa vuodessa enemmän, kuin esityksessä kaavailtu 59 miljoonan euron laskennallinen verotuotto. Tämän lisäksi tulee vielä merkittävät kerrannaisvaikutukset talouteen.

Uhka pienimpien yritysten toiminnan lopettamiseen tai supistumiseen on Mikro- ja yksinyrittäjät ry:n havaintojen ja yrittäjien lukuisten yhteydenottojen perusteella erittäin konkreettinen eikä sitä tule asian käsittelyssä sivuuttaa. Esityksessä kaavailtu laskennallinen verotuotto onkin täysin epärealistinen.

Alarajahuojennuksen poistuminen on kompensoitava alarajan tuntuvalla korotuksella

Suomen soveltama arvonlisäverovelvollisuuden alaraja on selvästi alhaisempi kuin OECD- tai EU-maissa keskimäärin. Muissa EU-maissa käytössä olevien alimpien alarajojen mukaan laskettuna keskiarvo on 38 056 euroa sekä ylimpien alarajojen mukaan laskettuna 43 080 euroa. Direktiivi sallii rajan asettamisen jopa 85 000 euroon.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT on arvioinut jo vuonna 2016, että arvonlisäveron optimaalinen alaraja olisi Suomessa 32 000 euroa. Useat tahot vaativat alkuperäisestä esitysluonnoksesta antamissaan lausunnoissa arvonlisäveron alarajan merkittävää nostamista. Jopa Verohallinto esitti alarajan korottamista ohjaus- ja valvontatehtäviin tarvittavan vähäisemmän henkilöstöresurssimäärän vuoksi. Esityksessä on sivuutettu nämä vaatimukset.

Mikro- ja yksinyrittäjät ry vaatii, että arvonlisäveron alarajahuojennuksen poistuminen on ehdottomasti kompensoitava nostamalla arvonlisäveron alaraja vähintään 30 000 euron tai veroneutraalille tasolle, jotta huojennuksen poistuminen ei lisäisi mikroyritysten verorasitusta. Tässä on myös otettava huomioon nousevien verokantojen vaikutus.

Mikäli alarajan nostolla todella halutaan kannustaa kasvuun ja myös työpaikkojen luomiseen, pitää rajaa nostaa merkittävästi korkeammalle, 50 000 – 60 000 euroon. Mikro- ja yksinyrittäjät ry:n näkemyksen

mukaan pienimpien yritysten kasvumahdollisuuksien aidoksi tukemiseksi sekä hallinnollisen taakan vähentämiseksi verovelvollisuuden alaraja tulisi korottaa vähintään 50 000 euron tasolle, jotta edes osalla yrityksistä, joita alarajahuojennuksen poistuminen koskee, olisi kohtuullinen mahdollisuus siirtyä arvonlisäverottoman toiminnan piiriin ja hakea samalla kasvua.

Korkeampi arvonlisäveron alaraja madaltaa yritystoiminnan aloittamiskynnystä, kannustaa liikevaihdon kasvattamiseen ja yritystoiminnan laajentamiseen sekä vähentää hallinnollista byrokratiaa. Erittäin todennäköisesti arvonlisäveron lisätuoton saamatta jääminen kompensoituu tällöin sosiaaliturvan kokonaiskustannusten vähenemisenä sekä uusien yrittäjien ja kasvuyrittäjien määrän nousuna.

Erittäin ongelmalliset voimaantulosäännökset

Esityksen mukaan uusia säännöksiä sovellettaisiin kaikilta osin 1.1.2025 alkaen.
Mikäli arvonlisäveron alarajaa ei koroteta, on uusien säännösten voimaantulo kohtuuton ja epäoikeudenmukainen niille noin 30 000 yritykselle, joiden liikevaihto nyt on 15 000 – 30 000 euroa. Tältä kalenterivuodelta ne ovat oikeutettuja vielä alarajahuojennukseen, mutta sitä hyödyntäessään ne menettävät mahdollisuuden vuoden 2025 alarajaan, vaikka liikevaihto olisi tänä vuonna vain vähän yli 15 000 euroa.

Tämä on erittäin ongelmallista, kun yrityksille ei jää kohtuullista aikaa reagoida muutoksiin eikä todellisia mahdollisuuksia muokata nykyistä toimintaansa erittäin lyhyen siirtymäajan puitteissa. Tätä voi myös pitää epäoikeudenmukaisena alarajahuojennuksen rajoittamisena sekä kasvun jarruttamisena, kun alarajan vain vähän ylittävät yritykset tulevat supistamaan loppuvuoden 2024 toimintaansa.

Myös nyt vapaaehtoisesti arvonlisäverolliseksi hakeutuneiden yritysten ohjaukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Nykyisin ne ovat saaneet alle 15 000 euron liikevaihdosta mahdollisesti maksettavaksi jäävän arvonlisäveron huojennuksena takaisin kokonaisuudessaan. Mikäli ne eivät huomaa poistua alv-rekisteristä ennen lainmuutoksen voimaantuloa, ne joutuvat jatkossa huojennuksen poistuessa tilittämään maksettavaksi jäävän arvonlisäveron alle 15 000 euron liikevaihdollakin.

Jos arvonlisäveron alarajaa ei koroteta, tarvitaan jatkossa myös huomattavasti nykyistä enemmän ohjausta kesken kalenterivuoden tapahtuville alarajan ylityksille. Verovelvollisuuden alkaminen alarajan ylityshetkellä ei ole kirjanpidollisesti tai laskutusteknisesti ongelmatonta, kun ylitys voi tapahtua kesken vuorokauden tai jopa kesken yhtä myyntitapahtumaa. Tässä tulee ongelmia myös aiempien ostojen vähennyskelpoisuuden määrittelyssä, jos aiemmin hankittuja hyödykkeitä luovutetaan vasta alarajan ylittymisen jälkeen.

Pienimmille yrityksille aiheutuva lisätyö ja hallinnollinen taakka on erittäin huomattava ja myös Verohallinnolle aiheutuu tästä merkittävästi lisää ohjaus- ja valvontatehtäviä.

Mikro- ja yksinyrittäjät ry vaatii, että esityksessä oleva kuluvan kalenterivuoden ja sitä edeltäneen kalenterivuoden liikevaihdon ottaminen huomioon verovapauden edellytyksenä toteutetaan vasta 1.1.2026 alkaen. Direktiivin mukaan verovelvollisuuden alkamista lykkäävää menettelyä on mahdollista toteuttaa kansallisella tasolla.

Viranomaisten velvollisuutena on myös huolehtia riittävästä tiedotuksesta, jotta muutokset eivät tule yllätyksenä muutosten piirissä oleville yrityksille. Myös vapaaehtoisesti arvonlisäverolliseksi hakeutuneiden yritysten samoin kuin kesken kalenterivuoden alarajan ylittävien yritysten ohjausta on merkittävästi lisättävä.